

Lihasektori ülevaade 2005

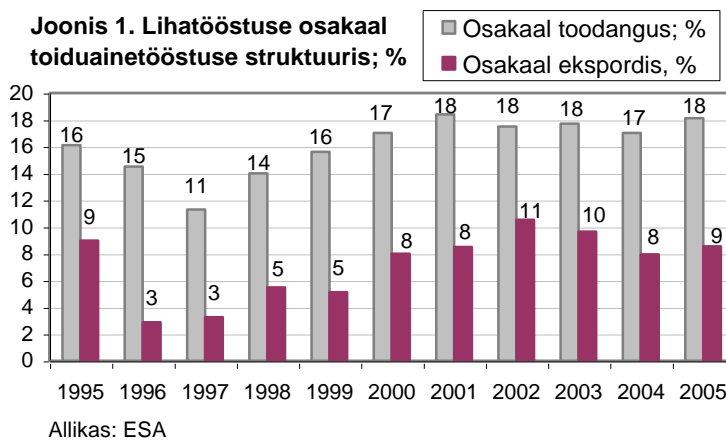
1. Positsioon toiduturul

Eesti lihaturgu iseloomustab suhteliselt sarnane tootevalik, madal spetsialiseerumisaste ning eelkõige tihe konkurents siseturul. Tõsiasi, et vaid viis suurtööstust annavad ligikaudu 80% sektori kogutoodangust, on selle ilmikas tõestus.

Toiduainetööstuse struktuuris tervikuna on lihasektori osatähtsus püsinud viimase viie aasta vältel suhteliselt stabiilsena, andes keskmiselt 18% kogutoodangust ning 9% -ekspordist (joonis 1).

2005. aasta lõpu seisuga on Eestis Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel 138 lihakäitlemist ettevõtet. Neist 17 suure ning 121 väikese käitlemist võimusega (tabel 1). Võrreldes 2004. aastaga on ettevõtete üldarv vähenenud 4 ettevõtte võrra, väikese võimusega lihatööstuste arvelt. Aastaga on aga lisandunud 2 suure käitlemist võimusega ettevõtet.

Joonis 1. Lihetööstuse osakaal toiduainetööstuse struktuuris; %

Tabel 1. Lihetööstuse ettevõtete arv aasta te lõikes

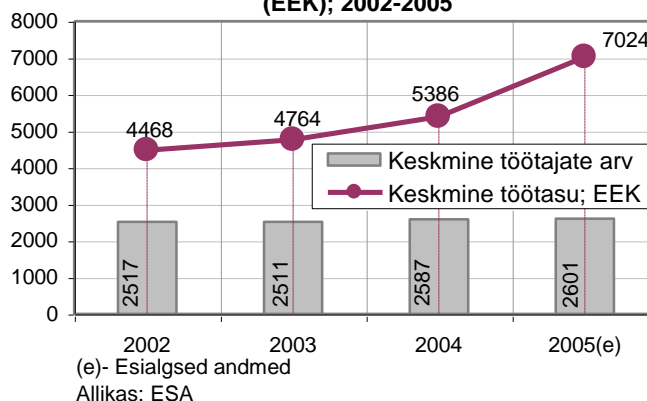
Ettevõtte tüüp	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Suure käitlemist võimusega ettevõtted	17	15	15	14	14	16
Väikese käitlemist võimusega ettevõtted	262	204	153	121	128	121

Allikas: VTA (Veterinaar- ja Toiduamet)

2. Töötajate arv ja töötasu

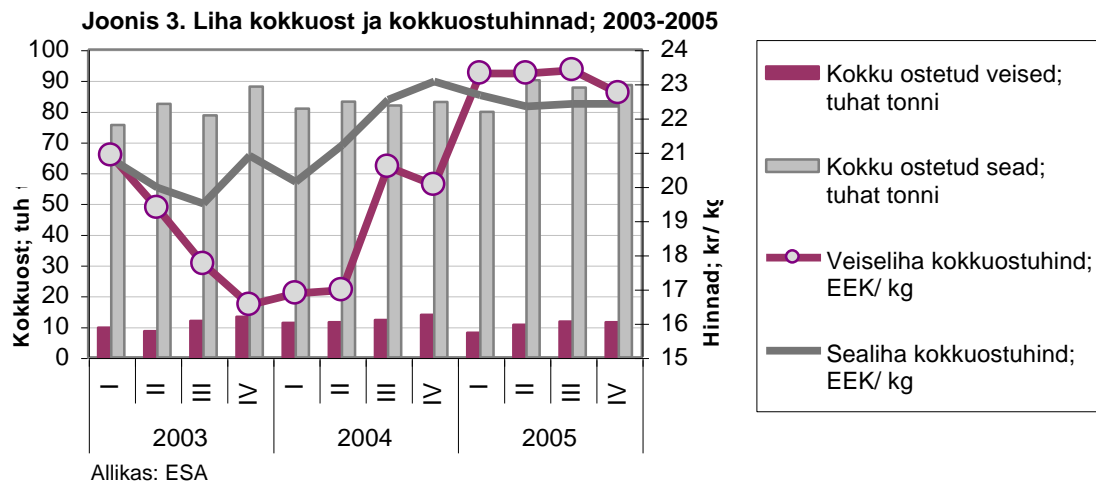
2005. aastal töötas Statistikaameti andmete tuginedes lihasektoris keskmiselt 2601 inimest (joonis 2). Võrreldes 2004. aastaga on töötajate arv kasvanud ligikaudu ühe protsendipunkti võrra. Aasta keskmine töötasu lihasektoris oli 7024 krooni, mis ületab 2004. aasta keskmise 6386 (30%) krooni, 2003. aasta keskmise aga koguni 2260 krooni (47%) võrra. Vabariigi keskmisest jäi lihasektori töötasu 2005. aastal ligikaudu 15%, toiduainetööstuse keskmisest aga 3% alla.

Joonis 2. Keskmine töötajate arv ja töötasu (EEK); 2002-2005

3. Liha tootmine

Esialgsetele andmetele tuginedes toodeti 2005. aastal Eestis 69,2 tuhat tonni liha, ligikaudu 2,1 tuhat tonni vähem kui eelmisel aastal. Tootmise vähenemine toimus peamiselt veise- ja linnuliha arvelt. Keskmiselt 60% toodetud lihast moodustas sealihaga, 20% veiseliha ja 20% linnuliha. Toodetud lihast eksporditi 19 tuhat ning siseturu vajaduste rahuldamiseks imporditi 45 tuhat tonni liha.

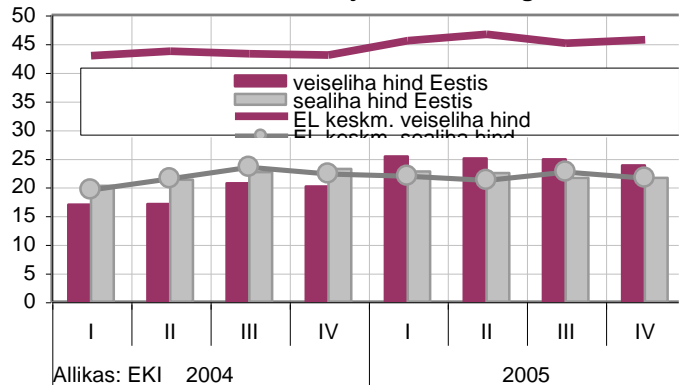

Im portliha on Eesti lihaturul läbi aastate olulist rolli omanud. Viimati kattis kodumaine toodang siseturu vajadused 1993. aastal. Tänavu ulatus isevarustatuse tase 73% -ni, vähenedes aastaga 3,1%-punkti võrra.

Lihatööstusettevõtete poolt osteti aasta jooksul kokku 346 tuhat tonni sigu ja 42 tuhat tonni veiseid. Aasta keskmine kokkuostuhind sealihal oli 22,45 kr/kg ning veiselihal 23,18 kr/kg (joonis 3). Võrreldes 2004. aasta keskmisega, on sealiha hind kasvanud 3%, veiseliha hind aga koguni 25%.

Euroopa Liidu keskmiste kokkuostuhindadega võrreldes on Eesti sealiha hind EL keskmisega enam-vähem samal tasemel (joonis 4). Küll on aga Eesti veiseliha kokkuostuhind liidu keskmisest ligikaudu kaks korda madalam. Kui 2005. aasta neljandas kvartalis oli EL keskmine veiseliha kokkuostuhind 45,65 kr/kg, siis Eestis vaid 23,75 krooni.

Joonis 4. Liha hind Eestis ja EL-s; EEK/kg

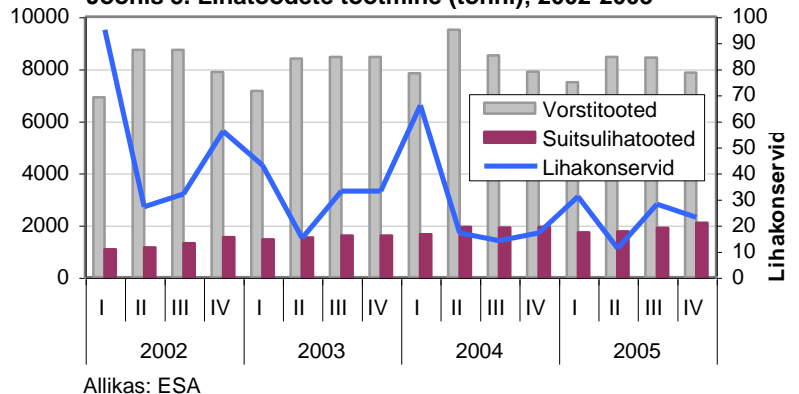

Toodete lõikes, toodeti lihatööstusettevõtete poolt 2005. aastal liha ligikaudu 38 tuhat tonni liha. Lisaks ligikaudu 32 tuhat tonni vorstitooteid, 7 tuhat tonni suitsuliha tooteid ja 93 tonni lihakonserve. Võrreldes 2004. aastast keskmiselt protsendi võrra vähem. Toodangu rahaline väärtus oli tänavu aga 2004. aastast 14% võrra kõrgem, kokku 2344 miljonit krooni (joonis 5).

4. Liha tarbimine

Liha tarbimine tervikuna suureneb, peamiselt põhjusteks elanikkonna ostujõu kasv ja kiirenenud elutempo. Statistikaameti andmetele tuginedes tarbiti 2005. aastal Eestis ühe elaniku kohta keskmiselt 66,3 kilo-

Joonis 5. Lihatoodete tootmine (tonni); 2002-2005

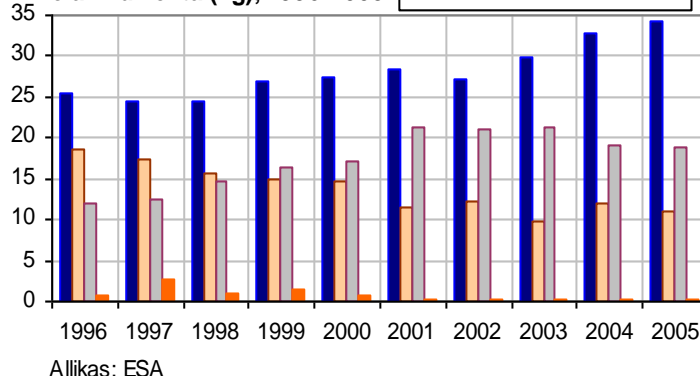
grammi liha ja lihatooteid (joonis 6). Aastaga on tarbimine kasvanud pisut enam kui 2 kg inimese kohta. Vaatamata sellele, et tarbitava liha hulk aastate vältel kasvab, sööb eestlane aastas liha ja lihatooteid EL-i keskmise kodanikuga võrreldes ligikaudu 30% võrra vähem. Nagu EL-s tervikuna, on ka Eestis jätkuvalt kõige enim söödav sealiha, mida tarbiti tänavu

34,2 kg (+4%) elaniku kohta. EL-i keskm in e oli 43 kg in im ese kohta. Järgnesid linnuliha 18,9 kg (-1,6%) ja veiseliha 10,9 kilogrammiga (-10%). Linnuliha tarbim ise vähenem ise põhjusteks on arvatavasti MDM impordi keeld ning sa m onelloosipuhang Tall e g 'is. Ü ha olulisem aks peetakse toidu kvaliteeti ja värskust. Kasvanud sissetulekud avaldavad mõju ostukäitum ise le, sest keskm iselt 74% -l elanikest on olemas rahalised vahendid m eelepärase terv isliku toidu ostmiseks ja seda ka kasutatakse.

Eesti Konjunkturiinstituudi poolt läbi viidud uuringu "E lanike to itum isharjum used ja toidukaupade ostueelistused" põhjal on kasvav ka tarbijate üldine rahulolu liha ja lihassaaduste valikuga. Populaarsust kogub liha ja lihatoodete ostmine kauplusest (54%), surudes tahaplaanile varasematel aastatel levinud ostukoha- turu.

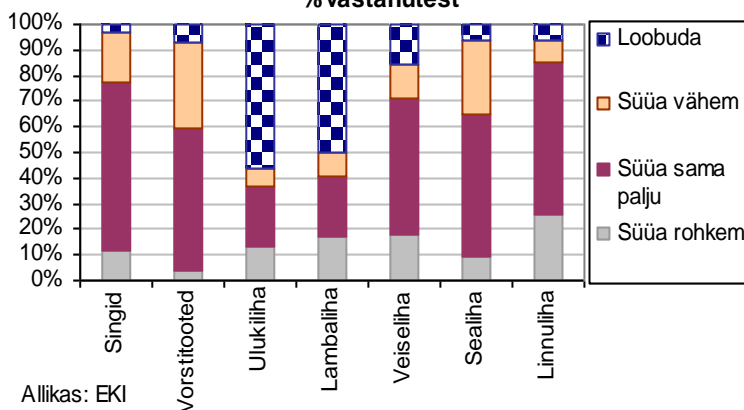
V iim ase aastaga võrreldes on tõus olnud 4% -punkti. Nii kodumaiste toodete, kui ka ostjate osakaal kaupluses on kõige suurem suitsuvorstide ja sinkide puhul (91%) ning ainult kodumaist eelistab selles kategoorias 63% tarbijatest. Tulevikus sooviksid tarbijad kõige enam suurendada linnuliha (26%) ja veiseliha (18%) tarbimist. Loobuda kavatsevad 56% vastanutest ulukilihast ning 50% lambalihast (joonis 7). Uuringust ilmneb ka, et võrreldes varasem ate aastatega on kasvanud nende tarbijate osakaal, kes ei pea toidukauba päritolumaad oluliseks. See aga tähendab Eesti lihatootjale veelgi pingelisemat võitlust turu säilitamise eest.

Joonis 6. Liha tarbimine ühe elaniku kohta (kg); 1996-2005

Allikas: ESA

Joonis 7. Tarbijate soov tulevikus liha tarbimist muuta % vastanutest

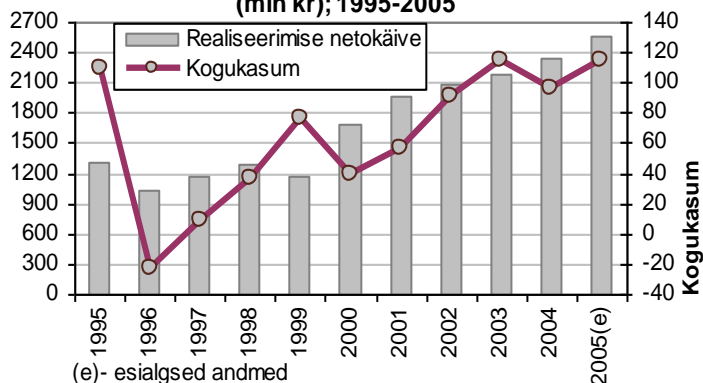

Allikas: EKI

5. L iha tööstu settevõ tete m a j a n d u s l i k u d t u l e m u s e d

Lihasektori käive näitab stabiilset kasvutrendi vaatamata sellele, et viimase kümne aasta sisse on jäänud nii edukaid, kui vähem edukaid aastaid. 2005. aastal kasvas netokäive võrreldes eelmise aastaga 10%, moodustades 2565 miljonit krooni (joonis 8). Käive töötaja kohta on liikunud samuti tõusujoones, jõudes 2005. aastaks 986 tuhande kroonini, keskmiselt 14% enam võrreldes 2004. aastaga. Kui aga võrrelda aastaga 1995, on käive töötaja kohta kasvanud ligikaudu kolm korda.

Joonis 8. Realiseerimise netokäive ja kogukasum (mln kr); 1995-2005

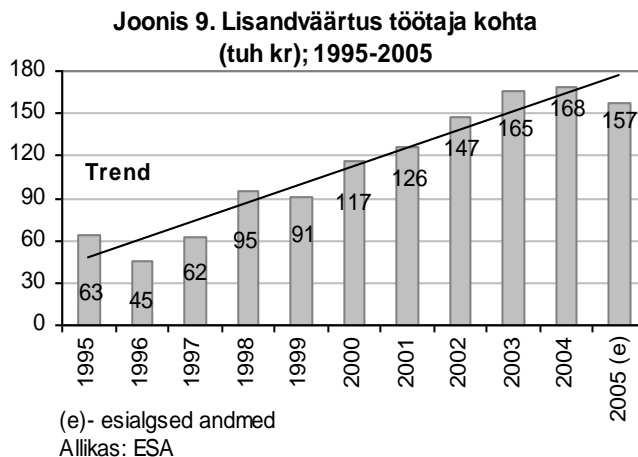

(e)- esialgsed andmed

Allikas: ESA

Kasumit teenis lihasektor esialgsel andmel 115 miljonit krooni, 2004. aastast 10% enam. Kasumi osatähtsus käibes moodustas ligikaudu 4%, mis on keskmiselt 0,3%-punkti võrra enam võrreldes 2004. aastaga.

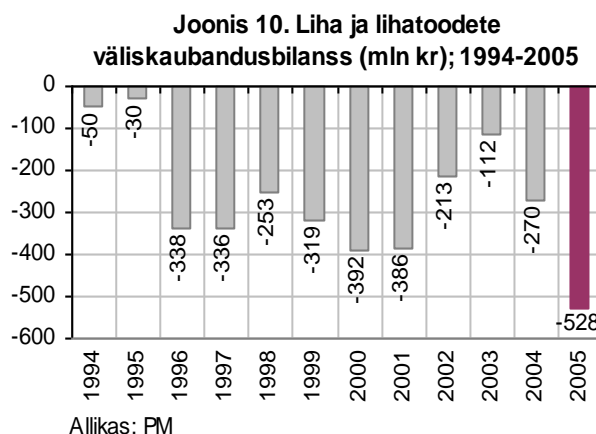
Kahjumit kandis lihasektor tervikuna viimati aastal 1996, kokku - 22 miljonit krooni. Lisandväärtust tootis lihasektor 2004. aastal kokku 452 miljonit krooni. 2004. aastaga võrreldes 10% vähem. Võrreldes 2003. aastaga ligikaudu 888 tuhat krooni enam. Lisandväärtus töötaja kohta on kasvanud 90-ndate lõpuga võrreldes enam kui kaks korda. 2004. aastal toodeti 168 tuhat krooni lisandväärtust töötaja kohta (joonis 9).

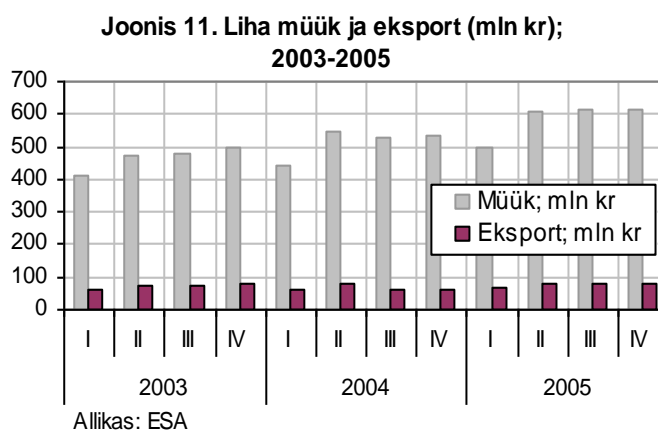
6. Kaubandus

Eestis on 17 lihatööstustettevõtet, kes on avad väljaveoluba teistes EL liikmesriikidesse. Lisaks on ühel ettevõttel luba eksportida oma toodangut Ameerika Ühendriikidesse ning neljal Venemaale.

Kuna importtoodang on lihaturul mänginud läbi aastate olulist rolli, on väliskaubandusbilanss viimase kümne aasta jooksul olnud tugevalt negatiivne. Kuigi turu avanemine on elavdanud ekspordit, on oluliselt suurenenud ka juba niigi suure importtoodangu osakaal. 2005. aastal moodustas väliskaubandusbilanss hinnanguliselt -528 miljonit krooni, ligikaudu kaks korda enam kui aasta tagasi. (joonis 10).

Müügist moodustas eksport 2005. aastal 13%, nii oli see ka eelmisel perioodil. Kokku eksporditi 16,5 tuhat tonni liha ja lihatooteid, koguväärtuses 499,8 miljonit krooni (joonis 11). Kuigi koguseliselt on liha eksport võrreldes 2004. aastaga ligikaudu 10% vähenenud, pole kõrgemate ekspordihindade tõttu rahaliselt kaotatud.

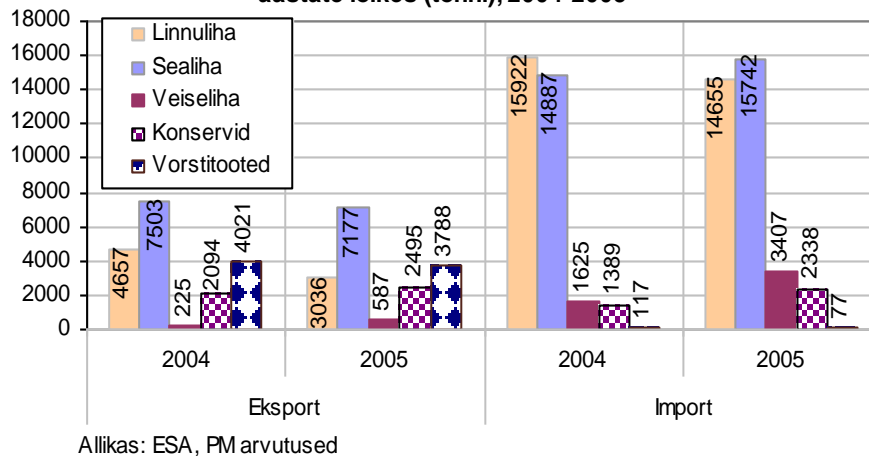
Keskmine sealihaväljaveohind on aastaga kasvanud 4,6 krooni, veiselihal 8,3 krooni ning vorstitoodete väljaveohind 3,3 krooni. Langenud on vaid kanaliha hind, keskmiselt 0,5 krooni kilogrammi kohta. Oluliseimateks eksporditartikliteks olid sealihavorstid, vorstitooded ja linnuliha (joonis 12). Peamisteks väljaveoriikideks jätkuvalt EL liikmesriigid, kuhu eksporditi keskmiselt 96% liha ja lihatooteid.

Sellest omakorda 75% ulatuses uutesse liikmesriikidesse nagu Läti ja Leedu. Aastaga on väljavedu liikmesriikidesse kokku

suurenenud ligikaudu 10% (43,3 mln kr). Eksport kolmandatesse riikidesse kasvas aastaga 33% (5 mln kr), moodustades kogueksporti hinnanguliselt 4%. Kõige enam, ligikaudu neli korda kasvas Venemaa suunaline eksport, moodustades väljaveost keskmiselt 1,9%.

Liha ja lihatoodete import suurenes 2005. aastal kokku 2319 tonni (7%) võrra, rahas väljendatuna 306,4 mln kr (43%). Keskmiselt 92% liha ja lihatooteid imporditakse EL liikmesriikidest, sealhulgas 27% ulatuses uutest liikmesriikidest.

Joonis 12. Ülevaade olulisematest liha kaubandusartiklitest aastate lõikes (tonni); 2004-2005

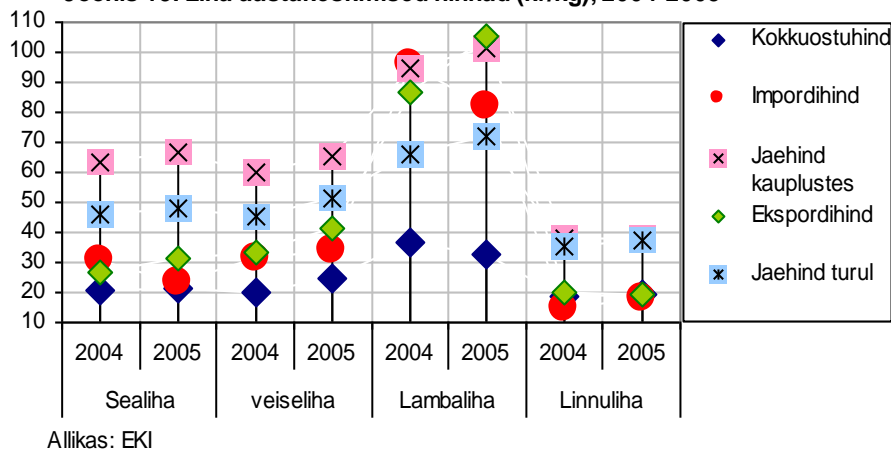
Kolmandatest riikidest on olulisemaks impordipartneriks Eestile Brasiilia, kust aastaga on sissevedu suurenenud koguni 28 korda, moodustades ligikaudu 8% kogu liha ja lihatoodete sisseveost. EL liikmesriikidest on aastaga sissevedu suurenenud 257 mln kr (37%) ja kolmandatest riikidest 49,5 mln krooni (245%).

Enim suurenes veiselihha ja lihast konservide sissevedu, vastavalt 2,1 ja 1,7 korda. Linnuliha sissevedu vähenes 8%. Peamisteks impordipartneriteks 2005. aastal olid Soome, Taani ja Leedu.

7. Hinnad

Võrreldes liha aastakeskmisi hindu, võib märgata, et kõige kõrgema hinna eest suudetakse realiseerida lambaliha (joonis 13). Kui keskmine kokkuostuhind 2005. aastal oli ligikaudu 33 kr/kg, siis jaehind kaupluses 101 kr/kg ehk ligikaudu kolm korda kõrgemalt. Lambaliha impordihind on kokkuostuhinnast ligikaudu 2,5 korda kõrgem, ulatudes 82 kr/kg. Keskmine lambaliha ekspordihind oli tänava 105,2 kr/kg, Eesti keskmisest kaupluse hinnast 4% kõrgem ning kokkuostuhinnast 219% kõrgem.

Joonis 13. Liha aastakeskmised hinnad (kr/kg); 2004-2005

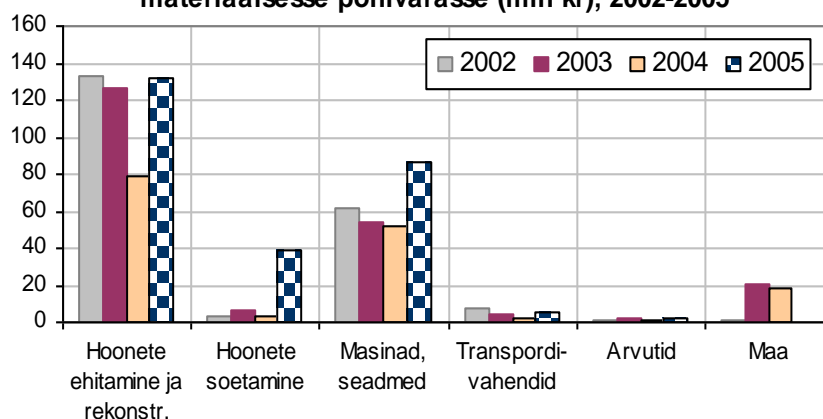

8. Investeeringud

2005. aastal investeeriti lihatööstusettevõtete poolt materiaalsesse põhivarasse varasematest aastatest oluliselt enam vahendeid, kokku 227 miljoni krooni ulatuses (joonis 14). Kõige enam vahendeid paigutati hoonete ja rajatiste ehitamise ja rekonstrueerimisse.

(132,4 mln kr), masinate ja seadmete ostu (87 mln kr) ning hoonete-rajatiste soetamisse (39 mln kr).

Joonis 14. Lihatoöstusettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln kr); 2002-2005

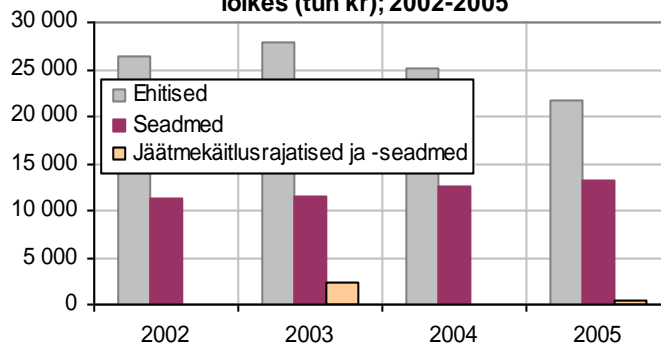

Allikas: ESA

Suur abi on ettevõtetele olnud investeeringutoetustest, mida on avaliku sektori poolt toetatud kahest allikast: SAPARD ja RAK meede 3.2.

Nelja aasta jooksul (2001-2005) on lihatööstusettevõtete poolt kokku esitatud taotlusi 275,3 miljonile kroonile. Neist heakskiidetud investeeringud moodustasid 204,8 miljonit, millest välja on makstud 152,4 miljonit krooni. Objektide lõikes on toetuste abil kõige enam investeeritud ehitistesse ja seadmetesse (joonis 15). Vähesel määral ka jäätmekäitlusrajatiste ja -seadmete ehitamisse ja soetamisse. Üldse ei ole aga lihatööstusettevõtted investeeringutoetusi kasutanud kvaliteedi- ja kontrollisüsteemide ning keskkonnainvesteeringuteks.

Joonis 15. Väljamakstud toetused objektide lõikes (tuh kr); 2002-2005

Allikas: PRIA

Põhjus on arvatavasti selles, et senini on ettevõtted olnud sunnitud investeerima eelkõige kohustuslike toiduohutusnõuete täitmisel ning vähetootlikud seetõttu on investeeringud jäänud tahaplaanile ning planeeritud tulevikku.